

Kartlegging av naturverdier ved Fjell skytebane i Våler kommune

Madlaina Bichsel

Ekstrakt

BioFokus har på oppdrag fra Rieber Prosjekt AS, gjennomført kartlegging av naturmangfold ved Fjell skytebane i Våler kommune (Bjørnerødveien 544, Gnr 58 / Bnr 2).

Områdebeskrivelsen av den tidligere registrerte dammen (BN00052321) ble oppdatert. Ellers ble det ikke registrert noen nye naturtypelokaliteter.

Det tidligere funnet av nattsmelle (EN) ble ikke bekreftet på nytt, og det ble heller ikke gjort funn av små- eller storsalamander. Allikevel regnes potensialet for både salamander og nattsmelle til å være middels- god.

Nøkkelord

Våler
Skytebane
Utbygging
Fisketom skogsdam
Ruderatmark

Omslag

Skytebanen i Våler
Foto: Madlaina Bichsel.

ISSN: 1893-2851

ISBN: 978-82-8209-618-8

BioFokus-notat 2017-49

Tittel

Kartlegging av naturverdier ved Fjell skytebane i Våler kommune

Forfattere

Madlaina Bichsel

Dato

8. november 2017

Antall sider

10 sider

Refereres som

Bichsel, M. 2017. Kartlegging av naturverdier ved Fjell skytebane i Våler kommune. BioFokus-notat 2017-49. Stiftelsen BioFokus. Oslo

Publiseringstype

Digitalt dokument (Pdf). Som digitalt dokument inneholder dette notatet "levende" linker.

Oppdragsgivere

Fylkesmannen i Vestfold

Tilgjengelighet

Dokumentet er offentlig tilgjengelig.

Andre BioFokus rapporter og notater kan lastes ned fra:

<http://lager.biofokus.no/web/Litteratur.htm>

BioFokus: Gaustadalléen 21, 0349 OSLO

E-post: post@biofokus.no **Web:** www.biofokus.no

Bakgrunn

BioFokus har på oppdrag fra Rieber Prosjekt AS, gjennomført kartlegging av naturmangfold ved Fjell skytebane i Våler kommune (Bjørnerødveien 544, Gnr 58 / Bnr 2). Kartleggingsfokuset ble lagt på dammen og tidligere funn av nattsmelle i området.

Det er planlagt å etablere store jordvoller rundt skytebanen for å redusere støy og øke sikkerheten rundt anlegget.

Tidligere undersøkelser

Dammen som ligger nordøst for skytebanen, har i 1993 blitt kartlagt som lokalt viktig (C-verdi) av H. Fjeld. Det ble da observert både salamander (art ukjent) og orrfugl.

Rett sør for selve dammen ble det i 2003 registrert nattsmelle (*Silene noctiflora*) av Jan Ingar I. Båtvik og Reidar Elven. Nattsmelle er en sterkt truet rødlisteart (EN).

Metode

Arbeidet har omfattet kartlegging av:

- Områder spesielt viktige for bevaring av biologisk mangfold (naturtypelokaliteter) etter DN-håndbok 13 (Direktoratet for Naturforvaltning 2007) med tilhørende oppdaterte faktaark (Miljødirektoratet 2015).
- Utvalgte naturtyper iht. Naturmangfoldloven og Forskrift om utvalgte naturtyper (Lovdata 2015).
- Rødlistede naturtyper, ihht. gjeldende rødliste (Lindgaard og Henriksen (red.) 2011).
- Forekomster av rødlistearter. Rødlistekategorier følger den seneste utgaven av den norske rødlista (Henriksen og Hilmo (red) 2015).
- Forekomster av svartelistearter iht. Fremmede arter i Norge - med norsk svartliste 2012 (Gederaas et al. 2012).

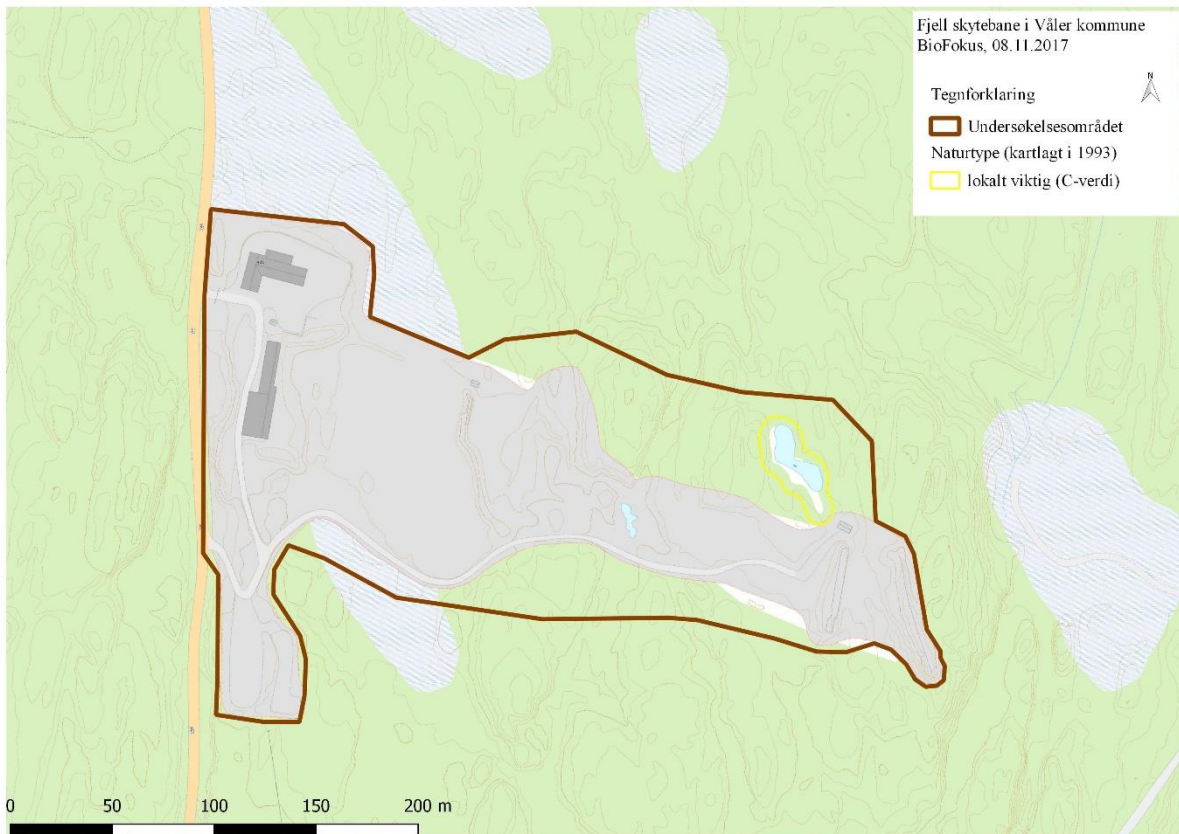
Tilgjengelige naturdatabaser og litteratur er gjennomgått for å samle eksisterende kunnskap om området, i første rekke Naturbase (2017) og Artskart (2017). Dette notatet gir på ingen måte en fullstendig oversikt over hva som finnes av arter innenfor det undersøkte området, men det skal gi en god oversikt over områdets naturverdier.

Alle fotografier i notatet er tatt av Madlaina Bichsel ved befaringen 15.09.2017. Kartene som vises er utarbeidet med kartmaterialer fra Geodata Online (2017).

Feltarbeid

Feltarbeidet ble gjennomført 15.09.2017 av Madlaina Bichsel i BioFokus. Fokus lå på kartlegging av naturtyper og forvaltningsrelevante arter (dvs. rødlistearter og andre interessante/sjeldne arter). Det var en solrik høstdag, men litt seint i sesongen for å finne en del karplanter.

Resultater

Figur 1: Undersøkesområdet (brun linje) ved Fjell skytebane i Våler kommune. Dammen (gul linje) ble kartlagt som lokalt viktig naturtype i 1993. Ved befarings i 2017 ble det ikke kartlagt noen nye naturtypelokaliteter.

Generell områdebeskrivelse

Skytebanen ligger i Våler kommune nord for Rosefjorden i et skogs- og myrområde. Planområdet inneholder myrflommer, to små dammer og jordvoller av tilførte masser (figur 1).

Området ligger i boreonemoral vegetasjonssone (BN) og i svak oseanisk vegetasjonsseksjon (O1). I følge NGU består berggrunnen av fattige gneiser som er delvis overdekket av en tynt humus-/ torvdekke.

Registrerte naturverdier

Ved befaringsen den 15.09.2017, ble det ikke registrert noe nye naturtypelokaliteter. De største verdiene fantes i den tidligere avgrensede skogsdammen (BN00052321) i nordøst av området. Det finnes et rikt mangfold av vanlige karplanter i områder med ruderatmark, men samtidig mange fremmede og svartlistede arter.

Dam (BN00052321)

Figur 2: Dam nordøst for skytebanen.

Figur 3: Vegetasjonen rundt og i dammen gjenspeiler den kalkfattige berggrunnen i området. Tusenblad (*Myriophyllum alterniflorum*) vokser i dammen.

I nordøst ligger en liten, intakt og meget næringsfattig klar skogsdam. I selve dammen ble det registrert tusenblad (*Myriophyllum alterniflorum*), en vanlig art i kalkfattig vann (figur 2 og 3). Kantvegetasjonen er smal og for det meste dominert av torvmoser og starrarter. I tillegg finnes vanlige arter som blokkebær (*Vaccinium uliginosum*), blåbær (*Vaccinium myrtillus*), blåtopp (*Molinia caerulea*), krekling (*Empetrum nigrum*), molte (*Rubus chamaemorus*), røsslyng (*Calluna vulgaris*), stjernestarr (*Carex echinata*), tranebær (*Oxycoccus palustris*) og tyttebær (*Vaccinium vitis-idaea*) i kantsonen. Den tilgrensende skogen er dominert av unge trær. Tresjiktet er sammensatt av furu, bjørk og noe gran. Etter NiN vil skogen kategoriseres (Halvorsen, Bryn, Erikstad og Lindgaard, 2015) som bærlyngskog (T4- C5).

Ved befarings ble det ikke registrert salamander i dammen, men potensialet til forekomsten av små- eller storsalamander er middels-god. Dammen er varierende i dybde og i vegetering av kantsonen. Det finnes i tillegg en annen dam og flere mindre pytter i nærheten, noe som er positivt for salamander. Derimot fører oppslag av ung skog sør for dammen til at den blir mer og mer skygget ut, noe som kan ha en negativ effekt på salamanderforekomsten.

Ruderatmark

Figur 4: Ruderatmark ved skytemålet. Fremmede arter som hage lupin forekommer med stedegne arter som burot og prestekrage.

Figur 5: Svart høstlibelle (*Sympetrum danae*) er en vanlig øyestikker som ble observert i området.

På sidene av skytefeltet og ved skytemålene har det blitt lagt på masser. Jordvollene er dominert av sand og grusmasser med noen skjellrester som skaper litt kalkholdige ruderatmarker. Artssammensetning er en blanding av norske og fremmede arter knyttet til grunnlendt mark og ruderatmark (figur 4). Det ble blant annet registrert balderbrå (*Tripleurospermum inodorum*), brennesle (*Urtica dioica*), bringebær (*Rubus idaeus*), burot (*Artemisia vulgaris*), engknoppurt (*Centaurea jacea*), filtkongsslys (*Verbascum thapsus*), firkantperikum (*Hypericum maculatum*), gjeldkarve (*Pimpinella saxifraga*), groblad (*Plantago major*), hagelupin (*Lupinus polyphyllus*) (SE – Svært høy risiko), kanadagullris (*Solidago canadensis*) (SE), klustersvineblom (*Senecio viscosus*) (HI – Høy risiko), krypmure (*Potentilla reptans*) (LO – Lav risiko), legesteinkløver (*Melilotus officinalis*) (LO), legeveronika (*Veronica officinalis*), lintorskemund (*Linaria vulgaris*), nattlys (*Oenothera biennis*) (LO), nyseryllik (*Achillea ptarmica*), ormehode (*Echium vulgare*) (LO), prestekragen (*Leucanthemum vulgare*), stormaure (*Galium mollugo*) (LO), tepperot (*Potentilla erecta*), reinfann (*Tanacetum vulgare*), ryllik (*Achillea millefolium*), rødhyll (*Sambucus racemosa*) (HI), rødkløver (*Trifolium pratense*), røsslyng (*Calluna vulgaris*) og åkertistel (*Cirsium arvense*).

Det ble også observert en del insekter, som forskjellige sommerfugler både blåvinger (*Lycaenidae*) og nymfvinger (*Nymphalidae*), humler (*Bombus*) og øyestikker (*Odonata*) (figur 5). Spesielt rikt med sommerfugler var krattet av brennesler og tistler, der ble det observert mange admiraler (*Vanessa atalanta*). Noen frosker (*Ranidae*) ble observert i litt mer frodige deler.

Røddlistearter

Ved befaringen ble det ikke påvist noen rødlistede arter, og potensialet for interessante, sjeldne og krevende arter av karplanter, sopp, lav, amfibier og insekter, regnes for å være relativt lav. Unntaket er salamander, som mest sannsynlig fortsatt finnes i dammen.. Nattsmelle (*Silene noctiflora*) er en art som er typisk for forstyrret mark. Den ble ikke funnet ved befarings og er dermed ikke registrert siden 2003.

Svartelistearter

I store deler av planområdet forekommer hagelupin (*Lupinus polyphyllus*) (SE), kanadagullris (*Solidago canadensis*) (SE), klustersvineblom (*Senecio viscosus*) (HI) og rødhyll (*Sambucus racemosa*) (HI). I tillegg finnes det flere fremmede arter som er kategorisert som LO – lav risiko og som dermed ikke er på svartelista (tabell 1). Ved mulig utforming av nye jordvoller i området ville disse artene etablere seg enda bedre og utbredelsespotensialet for andre fremmede arter vurderes som høyt.

Tabell 1: Registrerte fremmede arter i planområdet. (Svartelistearter er arter tilhørende kategoriene SE og HI, mens LO er kun kategorisert som fremmed art.)

SE - svært høy risiko	HI - høy risiko	LO - lav risiko
hagelupin (<i>Lupinus polyphyllus</i>)	klustersvineblom (<i>Senecio viscosus</i>)	krypmure (<i>Potentilla reptans</i>)
kanadagullris (<i>Solidago canadensis</i>)	rødhyll (<i>Sambucus racemosa</i>)	Legesteinkløver (<i>Melilotus officinalis</i>)
		nattlys (<i>Oenothera biennis</i>)
		ormehode (<i>Echium vulgare</i>)
		stormaure (<i>Galium mollugo</i>)

Oppsummering/konklusjon

Ved befaringa (15.9.2017) ble det ikke registrert noe nye områder med tilstrekkelig naturverdier som kvalifiserer for å bli kartlagt som naturtypelokalitet etter håndbok DN 13. De viktigste naturverdiene er knyttet til dammen som ble kartlagt i 1993 (BN00052321). Selve naturtypebeskrivelsen ble oppdatert og finnes i vedlegg 1.

Ved påføring av mer masser og opparbeiding av nye jordvoller, vil dammen stå i fare for å bli fylt igjen (BN00052321). Dermed blir en av de to dammene i området fjernet og vannlevende insekter og amfibier, vil miste sine viktigste habitater. Ved gjennomføring av planlagte tiltak bør det derfor vurderes å legge til rette for en eller flere erstatningsdammer. I så fall er det viktig å anlegge selve erstatningsdammene før den naturlige dammen blir fylt igjen, slik at artene får tid til å flytte seg til den nye dammen. I tillegg bør igjenfylling av dammen foregå om vinteren når salamanderne ikke oppholder seg i vannet. Det kan være en utfordring å gjenskape en dam med like naturkvaliteter som finnes i naturlig etablerte dammer. Fisketomme dammer forsvinner mer og mer fra vårt landskap, og man bør legge til rette for å bevare de eksisterende systemene.

Nattsmelle (EN) er en sterk truet karplante som sist ble funnet i planområdet i 2003. Den ble ikke registrert på nytt ved befaringa i 2017. Allikevel er det sannsynlig at arten fortsatt finnes i området. Arten er knyttet til forstyrret mark (ruderatmark), noe som finnes på flere steder i skytebanen. Ruderatmark huser en del krevende og sjeldne stedegne arter, men også mange fremmede arter som ofte er svært konkurransesterke. Det ble påvist en del svartlistede og fremmede arter i planområdet, og det er fare for videre spredning av disse ved opparbeiding av nye jordvoller.

Jordmasser som per i dag inneholder plantemateriale av svartelistearter, bør helst fjernes fra området og deponeres på forsvarlig måte og ikke overføres til andre steder. På denne måten kan man unngå videre spredning av svartelistede arter. Nye jordmasser uten svartelistearter burde benyttes i utvidelsen av skytebanen.

Kilder

Artskart (14.09.2017). Artsdatabanken & GBIF Norge. <http://artskart.artsdatabanken.no/>.

Direktoratet for naturforvaltning 2007. Kartlegging av naturtyper – Verdisetting av biologisk mangfold. DN-håndbok 13 2.utgave 2006 (oppdatert 2007).

Gederaas, L., Moen, T.L., Skjelseth, S. & Larsen, L.-K. (red.) 2012. Fremmede arter i Norge – med norsk svarteliste 2012. Artsdatabanken, Trondheim.

Geodata Online (Cartographer). (2017). Geocache_UTM33_WGS84_GeocacheBilder. Hentet fra http://services.geodataonline.no:80/arcgis/services/Geocache_UTM33_WGS84/GeocacheBilder/MapServer/WmsServer?request=GetLegendGraphic&version=1.3.0&format=image/png&layer=0

Halvorsen, R., Bryn, A., Erikstad, L., & Lindgaard, A. (2015). *Natur i Norge - NiN. Versjon 2.0.0*. Artsdatabanken, Trondheim. Hentet fra: <http://www.artsdatabanken.no>

Henriksen S. og Hilmo O. (red.) 2015. Norsk rødliste for arter 2015. Artsdatabanken, Norge

Lindegaard, A. og Henriksen, S. (red) 2011. Norsk rødliste for naturtyper 2011. Artsdatabanken, Trondheim.

Lovdata, 2015. Forskrift om utvalgte naturtyper etter naturmangfoldloven. Hentet 11.05.2017 fra <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2011-05-13-512?q=forskriften%20utvalgte%20naturtyper>

Miljødirektoratet 2015. Veileder for kartlegging, verdsetting og forvaltning av naturtyper på land og i ferskvann. Utkast til faktaark 2015
<http://www.miljodirektoratet.no/no/Tema/Miljoovervakning/Kartlegging-av-natur/Kartlegging-av-naturtyper/Naturtyper-pa-land-og-i-ferskvann/>

Naturbase (14.09.2017). Miljødirektoratet. <http://kart.naturbase.no/>.

NGU (31.10.2017). Norges Geologiske Undersøkelse. <http://geo.ngu.no/kart/berggrunn/>.

Vedlegg 1

Innledning: I forbindelse med utbyggingsplaner av skytebanearealet, ble dammen undersøkt den 15.09.2017 av Madlaina Bichsel i BioFokus. Dammen er tidligere kartlagt som lokalt viktig naturtype (BN00052321) av H. Fjeld (1.6.1993).

Beliggenhet og naturgrunnlag: Dammen ligger i nordøstre delen av Fjell skytebane i Våler kommune. Området ligger i boreonemoral vegetasjonssone (BN) og i svak oseanisk vegetasjonsseksjon (O1). I følge NGU (www.ngu.no, 31.10.2017) består berggrunnen av fattige gneiser som er delvis overdekket av en tynt humus-/ torvdekke.

Naturtyper, utforminger og vegetasjonstyper: En liten, intakt, meget næringsfattig og fisketom dam. Den tilgrensende skogen er dominert av unge trær. Tresjiktet er sammensatt av furu, bjørk og noe gran. Etter NiN vil skogen kategoriseres som bærlyngskog (T4- C5).

Artsmangfold: I selve dammen ble det registrert tusenblad (*Myriophyllum alterniflorum*), en vanlig art i kalkfattig vann. Kantvegetasjonen er smal og for det meste dominert av torvmoser og starrarter. I tillegg finnes vanlige arter som blokkebær (*Vaccinium uliginosum*), blåbær (*Vaccinium myrtillus*), blåtopp (*Molinia caerulea*), krekling (*Empetrum nigrum*), molte (*Rubus chamaemorus*), røsslyng (*Calluna vulgaris*), stjernestarr (*Carex echinata*), tranebær (*Oxycoccus palustris*) og tyttebær (*Vaccinium vitis-idaea*) i kantsonen.

Ved befarings ble det ikke registrert salamander i dammen, men potensialet for forekomster av små- eller storsalamander er middels-god. Dammen er varierende i dybde og i vegetering av kantsonen. Det finnes en annen dam og flere mindre pytter i nærheten, noe som er positivt for salamander. Derimot fører oppslag av ung skog sør for dammen til at den blir mer og mer skygget ut, noe som kan ha en negativ effekt på salamanderforekomsten.

Bruk, tilstand og påvirkning: Dammen er intakt og ikke påvirket av noe byggetiltak.

Fremmede arter: Det ble ikke kartlagt noe fremmede eller svartlistede arter i eller ved dammen, men det ble funnet minst ni forskjellige fremmede arter i resten av området.

Del av helhetlig landskap: Dammen er en av to små dammer i området. I tillegg finnes det noen myrområder med pytter i nærheten. Fisketomme dammer forsvinner mer og mer fra vårt landskap, og man bør legge til rette for å bevare de eksisterende systemene.

Verdivurdering: Denne fisketomme dammen ligger i boreonemoral sone, er intakt, næringsfattig, men ikke særlig stor. Mangelen av flere damsystemer i nærområdet øker den lokale verdien av selve dammen og den vurderes som lokalt viktig (C-verdi).

Skjøtsel og hensyn: Dammen bør forbli urørt og intakt.

BioFokus er en ideell stiftelse som skal tilrettelegge informasjon om biologisk mangfold for beslutningstakere, samt formidle kunnskap innen fagfeltet bevaringsbiologi. BioFokus ønsker å bidra til en kunnskapsbasert forvaltning av norsk natur.

En kunnskapsbasert forvaltning forutsetter god dokumentasjon av de arealene som skal forvaltes. BioFokus legger derfor stor vekt på feltarbeid for å sikre oppdaterte og relevante data om botanikk, zoologi, økologi, samt avgrensning og verdisetning av områder.

Høy kompetanse er en forutsetning for å kunne registrere og presentere biologisk mangfold-data på en god måte. BioFokus sine medarbeidere er derfor godt skolert innenfor en rekke artsgrupper og har en bred økologisk forståelse for de ulike naturtypene som de arbeider med, det være seg skog, kulturlandskap eller ferskvann. Digitale verktøy som databaser, GIS og bilde-behandling er viktige redskaper i vårt arbeid for å anskueliggjøre naturverdier på en best mulig måte.

Stiftelsen utgir to digitale rapportserier som heter BioFokus-rapport og BioFokus notat,
<http://www.biofokus.no/Publikasjoner/publikasjoner.htm>